

Jaagul on leukeemia

CLIC
Sargent
for
children
with cancer

„Jaagul on leukeemia“ on juturaamat, mis on mõeldud spetsiaalselt lapsevanematele ja hooldajatele koos lastega lugemiseks, et aidata neil mõista leukeemia ja sellega kaasneva ravi olemust.

Raamatu lõpus on seletatud lahti raskemad sõnad, millega võite haigla keskkonnas viibides ja arstidega suheldes kokku puutuda.

CLIC Sargent on Suurbritannia üks juhtivaid heategevusorganisatsioone, mis on loodud vähihaigete laste ja noorte ning nende perekondade toetuseks. Me pakume kliinilist, praktilist ja emotsionaalset tuge, et aidata neil vähiga toime tulla ja elada täisväärtuslikku elu.

Rääkige CLIC Sargenti tervishoiutöötajaga või helistage telefonil 0300 330 0803 ja me ühendame teid kellegagi, kes oskab teid aidata. Võite külastada ka meie veebilehte aadressil www.clicsargent.org.uk või kirjutada meile info@clicsargent.org.uk.

Pange tähele, et igapäevane kogemus on erinev ja ei pruugi vastata siin kirjeldatule. Teenused erinevad riigiti. CLIC Sargent ei võta vastutust ühegi kolmanda isiku poolt esitatud teabe ja osutatud teenuste eest.

Püüame tagada, et esitatud teave on trükkimise hetkel täpne ja ajakohane. CLIC Sargent ei võta vastutust ühegi kahju eest, mis tuleneb käesolevas väljaandes olevatest ebatäpsustest või väljajätmistest. Käesolevas väljaandes esitatud teavet ei tohiks eelistada professionaalsele ja konkreetselt teie vajadustele vastavale abile.

www.clicsargent.org.uk

Registreerimisnumber 1107328. Registreeritud Šotimaal (SC039857)

Jaagul on leukeemia

Victoria Barton

Retsenseerinud professor Ajay Vora (laste hematoloogia professor),
Dr Jenny Welch (laste hematoloog-konsultant) ja
Dr Jeanette Payne (laste hematoloog-konsultant)

Illustreerinud Tony Harris

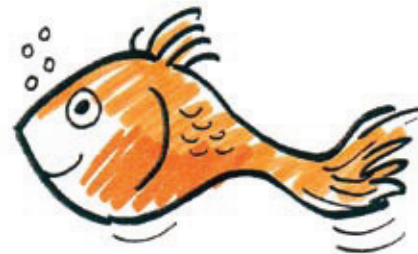

Raamatu omanik on .....

See on Jaak. Ta elab koos oma ema, isa, õe Helina ja väikese venna Aleksiga.

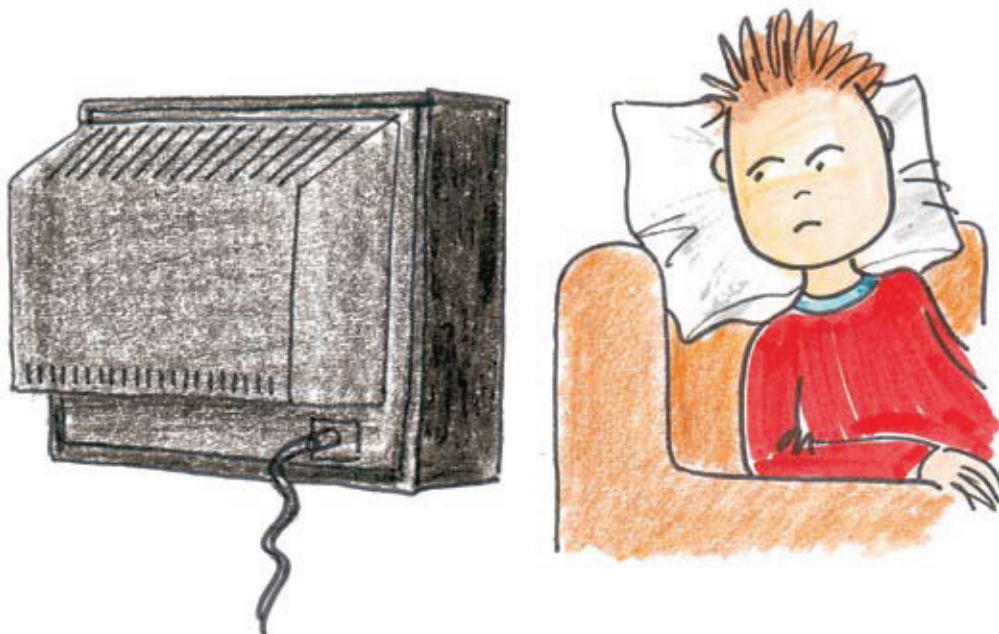
Tal on ka koer Muri, hamster Harri ning kaks kuldkala, kelle nimed on Minni ja Manni. Jaagule meeldib koos oma sõbra Matiga jalgpalli mängida.

Jaak haigestus oma esimesel kooliaastal ja see on lugu sellest, mis temaga juhtus.

Juba paar nädalat on Jaagu enesetunne olnud halb. Tal on köha ja nohu ning ta on näost väga kahvatu.

Ta on liiga väsinud, et mängida ning ta ei taha teha muud, kui pikali olla ja telekat vaadata. Ühel päeval märkas ema, et Jaagul on jalgade ja keha peal palju sinikaid ning ta otsustas Jaaguga arsti juurde minna. Arst ütles, et Jaak peab koheselt haiglasse minema.

Haiglasse saabudes ütles sealne arst, et nad peavad välja selgitama, miks Jaak ennast nii halvasti tunneb ja et Jaagul tuleb paariks päevaks haiglasse jääda.

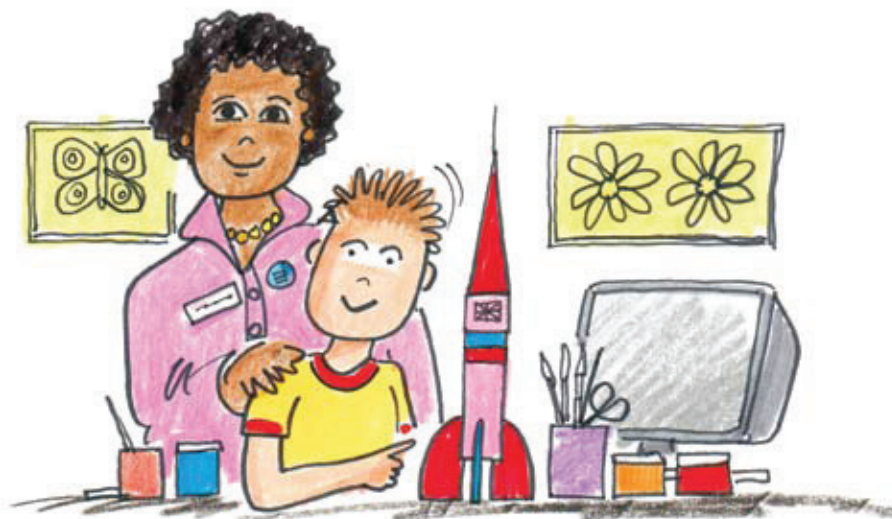
Jaak oli väga kurb, et ta pidi oma õest ja väikesest vennast lahkuma, kuid õnneks sai ema koos Jaaguga haiglasse jääda. Isa, õde ja vend käisid Jaagul iga päev külas ja see muutis ta tuju natuke rõõmsamaks.

Jaagule tehti palju teste, millest osad tegid natuke haiget, kuid ema ja isa olid koguaeg tema kõrval, kaisutasid teda ja ütlesid talle, kui vapper ta on.

Õed olid kõik väga lahked ning koos mänguterapeutide ja õpetajatega sai Jaak osakonnas palju toredaid asju teha. Jaagul oli ka oma isiklik sotsiaaltöötaja, kes rääkis perega ja aitas leida lahendusi nende probleemidele.

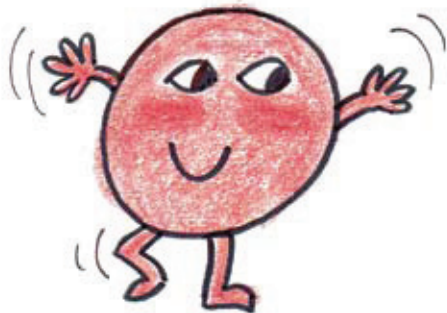

Kui isa pidi tööle minema, hoolitses Helina ja Aleksi eest vanaema. Kõik igatsesid üksteist ja Jaak tahtis väga koju minna.

Paari päeva pärast kohtus arst Jaagu ning tema ema ja isaga. Ta selgitas, et Jaagu halva enesetunde põhjuseks on *leukeemia**. On olemas palju ravimeid, mida nad saavad kasutada, et proovida Jaagu enesetunnet paremaks muuta.

* Kaldkirjas olevate sõnade seletused leiate raamatu tagant peatükist „Mida need sõnad tähendavad“.

punalibled

„Mis asi on *leukeemia*?” küsis Jaak arstilt. „Noh, *leukeemia* on vähivorm, mille korral verd tootev tehas sinu kehas ei tööta korralikult.

On olemas erinevaid *leukeemia* tüüpe. Tehast sinu kehas nimetatakse *luuüdiks* ja see asub luude keskel. Tehas toodab erinevaid vererakke – punaliblesid, valgeliblesid ja vereliistakuid.

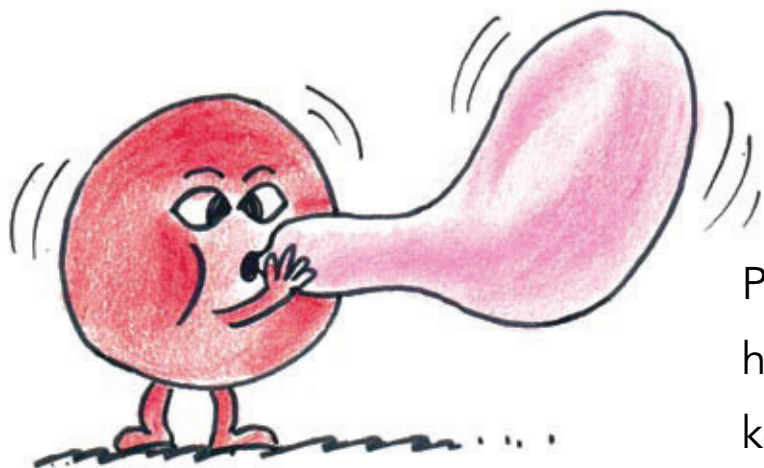
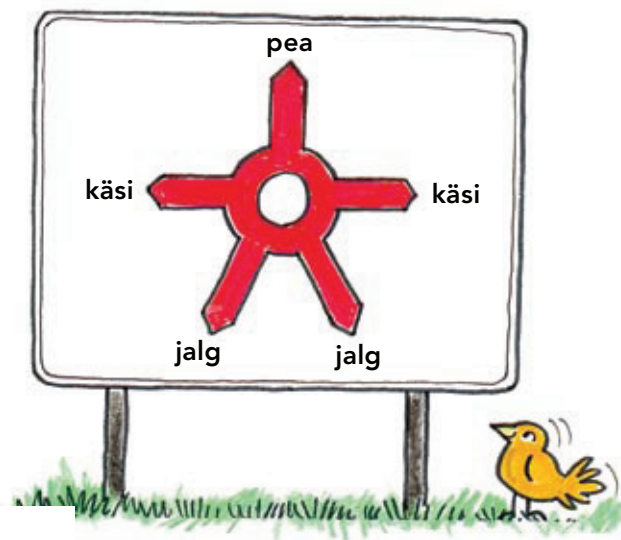

valgelibled

vereliistakud

Pärast seda, kui veri on tehasest lahkunud, rändab see mööda sinu artereid ja veene. Need on nagu teed, mis viivad kõikidesse sinu kehaosadesse.

Punased verelibled kannavad hapnikku, mida sa hingad, kõikidesse kehaosadesse. Samuti aitavad need sul püsida terve ja energilisena.

Vereliistakud ehk parandavad rakud aitavad arteritel ja veenidel peatada verejooksu, kui sa oled ennast vigastanud või ära löönud. Valged verelibled aitavad võidelda nakkuste vastu.

Kui sul on *leukeemia*, on *luuüdil* raskusi tervete vererakkude tootmisega.

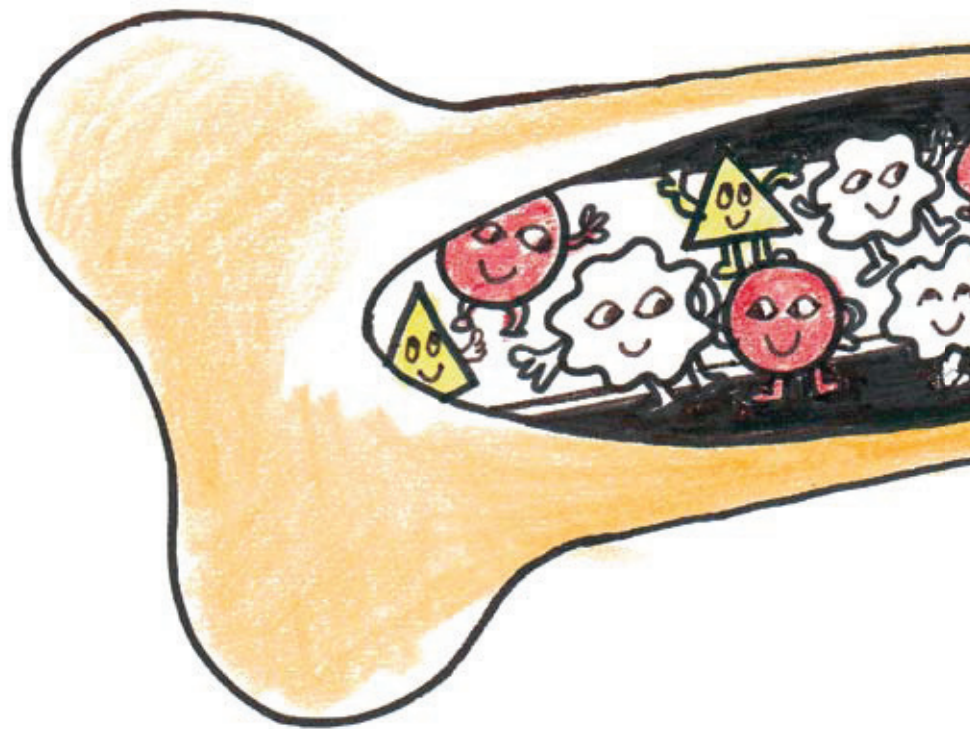
Selle asemel toodab see palju leukeemiarakke, mis ei tee oma tööd korralikult ega võitle nakkuste vastu. Sellepärast ongi sul sageli köha ja nohu.

Kuna sinu *luuüdi* toodab liiga palju leukeemiarakke, ei ole tervetel rakkudel ega vereliistakutel kasvamiseks piisavalt ruumi. See on põhjus, miks sa oled nii väsinud ja miks sul tekivad sinikad isegi siis, kui sa pole ennast millegi vastu ära löönud.

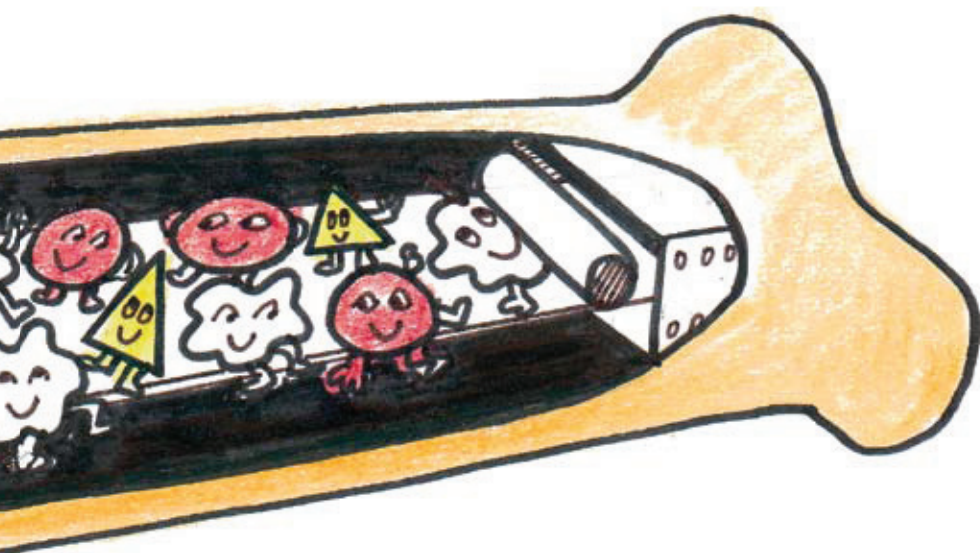
Kas teil on kodus aed? Kui jah, siis sa tead, et mõnikord on seal nii palju umbrohtu, et lilledele ja köögiviljadele ei jää kasvamiseks piisavalt ruumi. Umbrohi on nagu sinu *luuüdis* olevad leukeemiarakud; nad võtavad võimust ega jäta tervetele rakkudele kasvamiseks piisavalt ruumi.

Mitte keegi ei tea, miks see tekib, kuid on teada, et ei sina ega keegi teine pole seda oma tegevusega põhjustanud," selgitas arst.

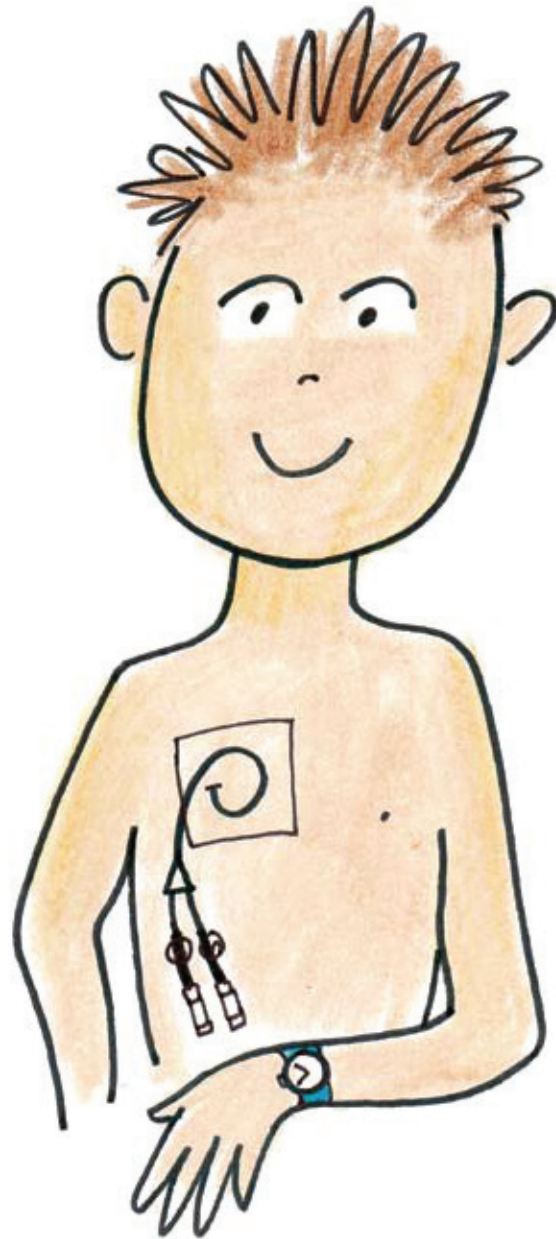

Jaak küsis, millal ta terveks saab ja arst vastas talle: „Me loodame panna sinu *luuüdi* peagi korralikult tööle. Siis on vereliistakutel, punalibledel ja valgelibledel jälle ruumi kasvada ning sinu enesetunne muutub paremaks.

Sa hakkad saama palju erinevaid ravimeid ehk *keemiaravi* ja seda pika aja jooksul, isegi kui sa tunned ennast juba päris hästi. *Keemiaravi* puhul kasutatakse osalt tablette ja osalt ravimeid, mis lähevad läbi tsentraalveeni kateetri ehk *Port-A-Cathi*. Sageli nimetatakse kateetrit ka lihtsalt Pordiks ja sinna sisse asetatavat nõela Liblikaks. Kateetrit kasutatakse ravimite andmiseks ja *vereanalüüside* võtmiseks ning selle abiga pääsed sa mõnedest süstidest.

Selleks, et veenduda, et ravimid toimivad ja leukeemiarakud pole hakanud uuesti kasvama, on mõnikord vaja võtta *vereanalüüse* ja *luuüdi* proove ning teha *lumbaalpunktsiooni*, millega sa oled juba tuttav.“

Jaak hakkas *keemiaravi* saama tilguti kaudu, mis oli kinnitatud kateetri külge.

See ei teinud haiget, kuid mõnikord tundis Jaak ennast pisut naljakalt. *Keemiaravi* lõppedes masin piibitas!

Jaagule tehti ka *vereülekanne*, mis andis talle energiat ja tegi tema enesetunde paremaks.

Kui Jaak oli kodus, andsid ema ja isa
talle rohtu ning nad käisid verd
kontrollimas oma tuttavas
haiglas või perearsti keskuses.

Jaak pidi päris palju haiglas käima ja tavaliselt oli ema temaga kaasas, aga kui isa sai töölt vabaks, tulid tema, Helina ja väikevend Aleks ka. Jaak kohtus arsti ja õdedega ning mõnikord teda mõõdeti ja kaaluti. Jaagult võeti alati verd, et näha, kas *keemiaravi* toimib.

Mõnikord pidi Jaak kauemaks haiglasse jääma, näiteks siis, kui tal oli palavik. Siis viidi Helina vanaema juurde.

Jaak leidis haiglas uusi sõpru. Ühe tüdruku nimi oli Liisa ning neile meeldis koos mängida ja juttu ajada.

Jaak teadis, et Liisa mõistab, mis tunne on haiglas olla ja kui teistmoodi sa võid ennast tunda. Näiteks siis, kui sa võtad steroide ja tahad süüa palju erinevaid asju või siis, kui söögiisu üldse ei ole ja sulle antakse spetsiaalset toitu läbi toru, mis viiakse nina kaudu kõhtu. Toru ei tee haiget, kuid selle abil saab su keha paranemiseks vajalikku toitu, isegi kui sa ise ei suuda piisavalt süüa ega juua.

Kui Jaak parasjagu haiglas ei olnud, mängis ta koos oma parima sõbra Matiga. Mati sai aru, kui Jaak oli ravi tõttu natuke pahur. Ta ootas, kuni Jaagul hakkas parem ja siis nad mängisid koos igasuguseid mänge, just nagu siis, kui Jaak oli veel terve.

Kuna Jaak sai palju kingitusi, oli Helinal mõnikord natuke halb tuju ja ta tundis ennast kõrvale jäetuna. Ta ei tahtnud ema ega isa ärritada ning seega ei öelnud neile midagi.

Ühel päeval oli Helina oma venna ja tema kingituste peale väga kade ja ta joonistas tervele oma kehale täpid, et teised arvaksid, et tema on ka haige. „Oi kullake, kas sina tunnend ka ennast halvasti?“ küsis ema.

Ta kallistas Helinat kõvasti, kuid siis tuli Muri ja lakkus Helina näolt osad täpid maha. Ema ja isa mõistsid, et Helina tundis ennast ilmselt kõrvale jäetuna. Edaspidi sai Helina koos ema ja isaga rohkem aega veeta.

Jaak küsis arstide ja õdede käest, kas ta võib tagasi kooli minna. Nad ütlesid talle, et võib küll, kui ta tunneb ennast piisavalt hästi. Jaagule meeldis koolis väga ja kõigil oli hea meel teda näha. Jaak läks kooli koos oma parima sõbra Matiga. Nad käisid samas klassis ja istusid kõrvuti. Kui Jaak ei saanud kooli minna, käis õpetaja talle kodus tunde andmas.

Ühel päeval haigestus Mati tuulerõugetesse ning Jaak pidi minema tagasi haiglasse, et saada ravimit, mis ei lase tal tuulerõugetesse nakatuda. Lapsed, kellel on *leukeemia*, võivad tuulerõugetesse või leetritesse nakatudes ennast väga halvasti tunda.

Matil hakkas varsti parem ja ei läinud kaua aega, kui ta sai jälle õues mängida. Mati ja Jaak mõtlesid endamisi, et küll on imelik, et tuulerõugetesse on võimalik nakatuda, aga *leukeemiasse* mitte.

Mõnda aega ei olnud Jaagul juukseid peas. Ema ütles talle, et *keemiaravi* tulemusena langesid juuksed välja, kuid need kasvavad hiljem tagasi.

Jaak tundis ennast seetõttu teistest natuke erinevana.

Mõnikord – eriti talvel – kandis ta mütsi, kuid enamiku ajast ei kandnud ta peas mitte midagi.

Haiglas nägi Jaak palju teisi poisse ja tüdrukuid. Mõned tüdrukud kandsid parukaid, mõned mütse või salle ja mõnedel olid oma juuksed juba tagasi kasvanud. Nad ajasid sageli juttu ja mängisid koos.

Mõne kuu pärast, kui Jaak oli taas haiglas, küsis ta arstilt:
„Ma tunnen ennast nüüd palju paremini ja suudan teha kõiki
neid asju, mida Matigi. Miks ma pean siis ikka veel kateetrit
kandma ja tablette võtma?“

Arst vastas talle: „Mul on väga hea meel, et sa ennast paremini tunned. Me tahame, et sa tunneksid rõõmu paljudest asjadest, aga sa vajad endiselt ravi. Sa pead jätkama ravimite võtmist, et takistada *leukeemia* tagasitulekut ja see tähendab, et sa pead neid võtma veel pikka aega.

Ühel päeval ei pea sa enam kateetrit kandma ega tablette võtma, kuid sa pead käima ennast aeg-ajalt haiglas kontrollimas.”

Jaagu enesetunne oli väga hea. Ta läks kooli ja mängis seal koos oma sõpradega. Kodus abistas ta ema ja isa ning mängis oma õe ja väikevennaga.

Lõpuks jõudis kätte päev, mida Jaak ja tema pere oli kaua oodanud. Jaak läks koos ema ja isaga haiglasse ning arst ütles talle: „Sa oled olnud väga vapper ja tubli poiss! Ravi on nüüd lõppenud ja mõne aja pärast eemaldame ka kateetri. Küll aga pead sa aeg-ajalt käima haiglas ennast kontrollimas veendumaks, et *leukeemia* pole tagasi tulnud.“

Kui Jaak koju jõudis, oli vanaema ja ülejäänud pere korraldanud tema jaoks peo. Kõik tema sõbrad koolist olid seal, kaasa arvatud Mati.

Kõik veetsid lõbusasti aega ja Jaak ütles: „Ma arvan, et kui ma suureks kasvan, tahan ma saada arstiks või õeks, et aidata teisi minusuguseid lapsi.“

Kelleks sina suurena saada tahad?

Mida need sõnad tähendavad

Haiglas olles võite kuulda palju uusi ja kummalisi sõnu. Allpool oleme mõned neist ära toonud. Kui te pole mõnede teiste sõnade tähendustes kindel, küsige julgelt arsti või õe käest.

VEREANALÜÜS

Kui võetakse natuke verd, et näha, kui palju punaliblesid, valgeliblesid ja vereliistakuid see sisaldab (nimetatakse ka täisvere analüüsiks).

VERE/TROMBOTSÜÜTIDE ÜLEKANNE

Kui sinu vererakkude arv on madal, võib sul vaja minna lisaverd, mis muudab sinu enesetunde paremaks.

LUUÜDI PROOV

Kasutades tuimastusvahendit, võetakse seljas olevatest luudest spetsiaalse nõelaga luuüdi proovitükk.

Mida need sõnad tähendavad

VÄHK

Kui rakud sinu kehas muutuvad ebanormaalseks (halvaks) ja hakkavad ise kontrollimatult paljunema.

KEEMIARAVI

Segu erinevatest ravimitest, mis võitlevad vähi vastu.

LEUKEEMIA

Vähivorm, mille korral verd tootev tehas ei tööta korralikult.

LUMBAALPUNKTSIOON

Kasutades tuimastusvahendit, võetakse nõelaga seljast vedelikku ja mõnikord süstitakse ravimeid.

Mida need sõnad tähendavad

NEUTROPEENILINE

Inimene on neutropeeniline, kui tal on väga vähe neutrofiile (häid valgeliblesid, mis võitlevad nakkuste vastu). Neutropeenilistel inimestel on suurem oht nakkustesse haigestuda.

PORT-A-CATH

Seade või väike konteiner, mis paigaldatakse üldnarkoosis naha alla rinna peale ja mille küljest läheb peenike toru (kateeter) naha alt kaelal asuvasse suurde veeni. Kui antakse ravimit või võetakse verd, pannakse seadet katvale nahale „võlukreemi“ – see muudab naha tuimaks, et ei oleks nii valus, kui nõel naha sisse viiakse.

Kui on vaja teha ravimeid või võtta vere analüüsi siis pannakse kapslisse liblika kujuline nõel. Nõel võetakse välja kui lähed haiglast koju.

Kas teil on küsimusi või kas te vajate abi?

- **Eesti Vähihaigete Laste Vanemate Liit** on 1992. aastal loodud organisatsioon, mille eesmärgiks on aidata vähihaige lapse vanemaid. Lapse haigestumine on kogu perekonnale väga raske kogemus, sellises olukorras on igasugune abi väga vajalik, eelkõige hingeline abi. Lapsevanem(ad) ei tohiks jääda oma murega üksi, nad peaksid saama võimalikult palju toetust ja mõistmist ning vastuseid oma kümnetele ja kümnetele küsimustele.

Liidu moodustavad inimesed, kellel on sarnane kogemus, kes teavad, millest nad räägivad ja kellel on soov aidata. Hädasolijate vajadused ei ole piiridesse seatavad, ei saagi olla, seetõttu ei ole jäigad ka meie organisatsiooni tegevussuunad. Kõik lähtub eelkõige abivajajate soovidest.

Seega, meie, liidu liikmed, tegutseme ja püüame olla abiks toetudes oma kogemustele, kõik küsimused ja abipalved on enam kui teretulnud. Selle jaoks me olemegi.

Kontakt:

Märt Avandi tel 5691 2965

Kersti Ojasu tel 5682 7204

www.vahilapsed.ee

- **Eesti Vähiliit** on 1992. aastal loodud katusorganisatsioon Eesti mittetulundusühingutele, mis tegelevad vähktõve probleemidega. Vähiliitu kuulub 15 liikmesorganisatsiooni, nende hulgas 12 patsientide ühendust.

Kontakt:

Tel 631 1730

e-post info@cancer.ee

www.cancer.ee

Ref: SER012_11456

Versioon: 2, veebruar 2012

Järgmine planeeritud läbivaatamine: 2014

Kui te soovite saada teavet käesoleva väljaande koostamisel kasutatud allikate kohta või kui teil on selle kohta mingeid kommentaare või küsimusi, võtke meiega ühendust telefonil 0300 330 0803 ja küsige infojuhti.

**The
Information
Standard**

Certified member

This organisation has been certified
as a producer of reliable health and
social care information.

www.theinformationstandard.org